

مقاله پژوهشی: نیازسنجی آموزشی سطوح راهبردی دوره دکترای اندیشه

نظامی با تأکید بر برنامه درسی

[20.1001.1.20084897.1401.20.88.6.4](https://doi.org/10.1001.1.20084897.1401.20.88.6.4)

حسین ظریف‌منش^۱، مهدی باقری هشی^۲، علیرضا حامدی سنجانی^۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۱/۲۱

چکیده

یکی از مهم‌ترین ارکان نظام‌های آموزشی به‌ویژه دوره‌های تحصیلات تکمیلی، نیازسنجی آموزشی به‌منظور تدوین محتوای برنامه درسی است. این پژوهش باهدف تدوین برنامه درسی دوره دکترای اندیشه نظامی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی صورت گرفته. روش پژوهش حاضر کیفی و از ابزار مصاحبه و نمونه‌گیری گلوله برفی بهره‌مند شده و پس از تحلیل مضمون مصاحبه‌های انجام‌شده با صاحب‌نظران که تعداد ۱۲ نفر از اساتید گرایش اندیشه نظامی می‌باشند، مفاهیم کلیدی استخراج و با ترکیب مفاهیم کلیدی مقوله‌های اصلی احصاء گردیده است. در ادامه مقولات اصلی بر مبنای الگوی فرآیند نیازسنجی آموزشی چونگ در سه مؤلفه تعیین نیازها، تعیین اهداف و برنامه درسی تعیین گردید. سپس پرسشنامه بسته برای تأیید نظرات خبرگان و متخصصین توزیع شد. برای تعیین پایایی ابزار کمی پژوهش از آلفای کرونباخ و با استفاده از شاخص‌های نسبت روایی محتوایی (CVR) و روایی محتوایی (CVI) روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. در نهایت مؤلفه تعیین نیازهای آموزشی با ۸ شاخص، مؤلفه اهداف آموزشی با ۹ شاخص و مؤلفه برنامه درسی با ۲۱ شاخص احصاء گردید.

واژگان کلیدی: نیازسنجی، اندیشه، اندیشه نظامی، برنامه درسی

۱ استادیار دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)

۲ استادیار مدیریت آموزش عالی دانشگاه عالی دفاع ملی

۳ دانشجوی دکتری اندیشه نظامی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) ali.hamedi1358@gmail.com

مقدمه

نیروهای مسلح به‌عنوان تولیدکننده امنیت جامعه ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت و توسعه جوامع دارند و در جمهوری اسلامی ایران نیز به دلیل قرار گرفتن در موقعیت جغرافیایی خاص و تهدیدات روزافزون دشمنان نظام، قدرت دفاعی به‌عنوان پشتوانه اصلی قدرت ملی محسوب شده و از آنجایی که آموزش یکی از بنیادی‌ترین محورهای تقویت قدرت دفاعی است، لذا دستیابی به نظام آموزش مبتنی بر ارزش‌های حوزه دفاع از اهمیت بالایی برخوردار است (معین‌الدینی، ۱۳۹۴).

از آنجاکه بروز نیازهای نوپدید در بهره‌برداران از نظام آموزشی، الزامات و ویژگی‌های جدیدی را به این نظام تحمیل می‌نماید لذا آموزش‌هایی که نتوانند خود را با این نیازهای جدید همگام و هماهنگ نمایند به لحاظ فلسفه وجودی و تحقق رسالت خویش دچار رکود و ناکارآمدی می‌گردند (شیخ، ۱۳۹۶). فراهم‌سازی مطلوب سازوکارها و ایجاد بستر مناسب برای شناسایی و تشخیص اینکه چه محتوا، موضوعات و رئوس درسی قابلیت به‌کارگیری در دوره‌های عالی تحصیلی دارند، بدون توجه به مطالعات نیازسنجی، امکان‌پذیر نخواهد بود؛ از این‌رو، تدوین سرفصل‌های برنامه درسی دوره دکترای اندیشه نظامی که یکی از گرایش‌های تحصیلی دانشگاه عالی دفاع ملی است به دلیل اهمیت دانش اندیشه نظامی در نیروهای مسلح و همچنین محدودیت‌های منابع و مشکلات موجود لازم است موردتوجه قرار گیرد. بر همین اساس دانشگاه عالی دفاع ملی نیز با توجه به رسالتش در تربیت فرماندهان سطوح راهبردی و مدیران نظامی و انتظارات مترتب بر آن از این قاعده مستثنی نیست و در صورت در دسترس نبودن اطلاعات جامع برگرفته از تحقیق علمی منسجم، نظام‌مند و دربرگیرنده مبانی، اصول، ویژگی و الزامات عناصر تشکیل‌دهنده آن؛ در تحقق رسالت آموزشی و تربیتی و مسئولیت اجتماعی خویش و تعامل مؤثر با حوزه‌های مرتبط در حد مورد انتظار، موفق نخواهد بود (آقامحمدی، ۱۳۸۸).

دانش اندیشه نظامی که به مطالعه سیر تحولات نظامی دوران زندگی بشری، تحولات سیاسی، نظریه‌های نظامی و مفاهیم فلسفی مرتبط با حوزه دفاع می‌پردازد باهدف تربیت اندیشمندان نظامی فعالیت دارد لکن با توجه به محدودیت منابع علمی مرتبط با این دانش و ضعف منابع ارائه‌شده در سرفصل برنامه درسی فعلی، متناسب با نیازهای سطوح راهبردی نیروهای مسلح نمی‌باشد. لذا با توجه به بررسی مطالعات پیشین در زمینه نیازسنجی دوره دکترای اندیشه نظامی مشخص شد که پژوهش مناسبی که بیانگر برنامه درسی موردنیاز باشد، صورت نگرفته است؛ بنابراین در راستای

پاسخگویی به این موضوع، در این پژوهش تلاش شده است تا در قالب پژوهشی علمی، محتوای موردنیاز برای تحقق اهداف آموزشی دوره دکترای اندیشه نظامی مورد شناسایی قرار گیرد؛ بنابراین با توجه به موارد مطرح شده و با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤال کلیدی است که "نیازهای آموزشی سطوح راهبردی دوره دکترای اندیشه نظامی (با تأکید بر برنامه درسی) این دوره کدام‌اند؟"

مبانی نظری

– پیشینه تحقیق:

علیرضا شیخ (۱۳۹۶) در تحقیقی با موضوع "بازطراحی نظام آموزشی- پژوهشی دانشکده دفاع ملی با تأکید بر تدوین رشته‌ها و گرایش‌ها"، به این نتیجه دست‌یافته که دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی یکی از گرایش‌های دانشکده دفاع ملی موردنیاز بوده و با توجه به مأموریت تصریح شده در نظام آموزشی دانشگاه عالی دفاع ملی این دوره می‌بایست قابلیت‌ها و توانمندی‌های مورد انتظار سطوح راهبردی نیروهای مسلح را محقق سازد به گونه‌ای که قادر به هم‌آوردی علمی و رشد متوازن در حوزه‌های مأموریتی بوده و از ظرفی خواست ستاد کل نیروهای مسلح مبنی بر بروز رسانی و بهینه‌سازی نظام آموزشی فعلی به‌عنوان متولی حوزه دفاع کشور را در حوزه دانش اندیشه نظامی تأمین نماید.

محمدعلی مطلبی (۱۳۹۱) در رساله دکتری خود با عنوان "نظام آموزشی مناسب دانشگاه عالی دفاع ملی با توجه به نیازهای مدیریتی سطوح راهبردی کشور در سه حوزه دفاعی، امنیتی و غیر دفاعی"، سه رشته آموزشی را پیشنهاد نموده که گرایش اندیشه نظامی به‌عنوان یکی از گرایش‌های رشته مدیریت راهبردی دفاع ملی در نظر گرفته شده است. در این تحقیق بیشتر بر محتوای رشته‌های مدنظر تأکید نموده و محتوای موردنیاز گرایش اندیشه نظامی را به دو محور نظریه‌های نظامی و تحولات نظامی محدود ساخته است.

جیم ام هارواردوی (۲۰۰۸) در تحقیق خود با عنوان "تدوین مدیریت راهبردی آموزش برای ارتش قرن بیست و یکم"، بیان داشته با توجه به اینکه نظام آموزشی و ارزیابی آموزشی به‌عنوان مؤثرترین ابزار تربیت و آموزش افسران در ارتش می‌باشد لذا باید به دنبال نظام ارزیابی محتوا محور با تکیه بر کیفی سازی تجربیات عملیاتی برای ایجاد فرهنگ جدی به‌منظور ارتقاء قابلیت فرماندهان و مدیران صحنه‌های جنگی جدید در قرن بیست و یکم بود. ارزشیابی افسران می‌بایست

با پیچیدگی‌های محیط عملیاتی معاصر و آتی سازگار باشد تا بتواند مبتنی بر پیچیدگی‌های حال حاضر صحنه نبرد قابلیت‌های افسران را ارتقاء بخشد. در این تحقیق به منظور پاسخگویی به سؤال تحقیق، سه حوزه تحلیل شده است که عبارت‌اند از قابلیت نظام آموزشی در "توانایی بخشی ضروری" برای موفقیت در محیط امنیتی پیچیده؛ توانایی سیستم گزارش ارزیابی افسران در خصوص میزان خود مطالعه‌ی آن‌ها و سیستم آموزش‌های درازمدت و در نهایت "قابلیت سیستم گزارش و ارزیابی" در اندازه‌گیری مهارت‌های فردی کسب‌شده از طریق تجارب عملیاتی. از حوزه‌های مذکور بخش "نظام آموزشی در توانایی بخشی ضروری" به افسران به لحاظ ارائه معیارهای موردنظر و همچنین دلایل ذکرشده در بررسی بروندهای نظام آموزشی می‌توان برای تحقیق حاضر استفاده نمود.

– مفهوم شناسی:

اندیشه نظامی

اندیشه نظامی، مجموعه‌ای کلی از عقاید و ایده‌ها است که الهام‌بخش طراحان سیاست دفاعی و راهبرد نظامی است. اندیشه نظامی در پی یافتن پاسخی برای این پرسش اساسی است که چگونه می‌توان کشور را در برابر تهدیدهای نظامی و غیرنظامی مصون و محفوظ نگه داشت و بر دشمن پیروز شد. اندیشه نظامی را می‌توانیم مانند مثالی تصور کنیم که سه عنصر مبانی نظری و عقیدتی، تفکرات و تجارب نظامی و تحولات سیاسی و نظامی سه رأس آن را تشکیل می‌دهند. (عسکری، ۱۳۹۱: ۵) اگر تبیین اندیشه نظامی به مفهوم عام را «صرف وجود نوعی تفکر قابل‌بحث در باب امور نظامی» در نظر بگیریم اندیشه نظامی به مفهوم خاص، عبارت از «مجموعه تفکرات منسجم، دارای مبنای مستدل و منطقی در باب امور نظامی» است. ولی اگر بخواهیم تعریفی معرفت‌شناسانه از آن ارائه کنیم باید بگوییم که: اندیشه نظامی، تفکر و تأملی منسجم، دارای چارچوب نظری، اصولی و مستدل و بااهمیت در مورد امر یا رأی نظامی است. به عبارتی، اندیشه نظامی، تفکری است قاعده‌مند و توأم با انسجام درونی که به بررسی مسئله بقای مادی و معنوی یک جامعه پرداخته و آن را در برابر خطرها و تهدیدهای نظامی و خارجی ایمن کند و در جهت حصول به امنیت و تأمین منافع آن، به چاره‌جویی بپردازد. (جمشیدی، ۱۳۹۶: ۳۲)

اندیشه نظامی که به دلیل این که امری انسانی است می‌توان گفت به فرد بینش می‌دهد که در سایه آن بتواند ضمن شناخت و تجزیه و تحلیل وضعیت دفاعی و رزمی جامعه، نیروها، امکانات و مقتضیات زمانی، جایگاه و نقش خود را مشخص نماید، بعلاوه شناخت اندیشه‌های مختلف دیگران به ما کمک می‌کند تا با تمیز دادن اندیشه‌های سازنده از اندیشه‌های مخرب، با اتخاذ راهبردهای مناسب به یک وضعیت مطلوب برسیم. به همین منظور شناخت نظریات اندیشمندان و متفکران بزرگ تاریخ که تا اندازه‌ای و در حد توان خود توانسته‌اند در این مسیر حرکت کنند برای ما اقدامی بسیار اساسی و مهم می‌باشد. در بررسی اندیشه‌های سیاسی و نظامی کلاوزویتس و سان تزو به‌عنوان دو نظریه‌پرداز نظامی مطرح در تاریخ بافاصله زمانی بسیار زیاد از همدیگر که هرکدام به‌نوبه خود سهم بسزایی در ایجاد اندیشه‌های نظامی و سیاسی در تاریخ و ماهیت جنگ بر جای گذاشته‌اند، می‌توان گفت هرچند از نظر زمانی نزدیک به ۲۵۰۰ سال از دوران سان تزو می‌گذرد ولی به قول لیدل هارت انگلیسی نظریات و تئوری‌های سان تزو به‌رغم گذشت زمان زیادی از آن‌ها، با قدرت اعصار و قرون را پشت سر نهاده و قاره‌ها را زیر پا گذاشته و تدریس اندیشه‌های وی در دانشکده‌های نظامی و عالی بیشتر کشورهای غربی به‌عنوان یک اثر کلاسیک بزرگ و سرشار از عقل و منطق در دستور کار قرار دارد. (رستمی، ۱۳۸۳: ۴۲)

نیاز آموزشی

در رابطه با نیاز آموزشی نیز تعاریف و تعبیر متفاوتی وجود دارد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: تغییرات مطلوبی که در فرد یا افراد یک سازمان از نظر دانش قابلیت یا رفتار باید به وجود آید تا فرد یا افراد مزبور بتوانند وظایف و مسئولیت‌های مربوط به شغل خود را در حد مطلوب، قابل قبول و منطبق با استانداردهای کاری انجام داده و در صورت امکان زمینه‌های رشد و متعالی کارکنان را در ابعاد مختلف به وجود آورد (ابطحی، ۱۳۸۱: ۳۴).

فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب که در این مفهوم، وضع مطلوب می‌تواند اهداف، نتایج، توانایی‌ها، نگرش‌ها، دانش‌ها، هنجارها و ادراکات در نظر گرفته شود با توجه به این، نیازهای آموزشی به نیازهایی اطلاق می‌شود که از طریق آموزش قابل رفع است این‌گونه نیازها در حوزه‌های دانشی، نگرشی و قابلیت‌محیط مطرح می‌شوند نیاز آموزشی چیزی هست که هر کس باید برای بهبود شرایط زندگی خود و یا برای بهبود موقعیت‌سازمانی که به آن وابسته است یا برای بهبود شرایط جامعه خویش آن را فراگیرد (عباس زادگان، ۱۳۷۹: ۵۸).

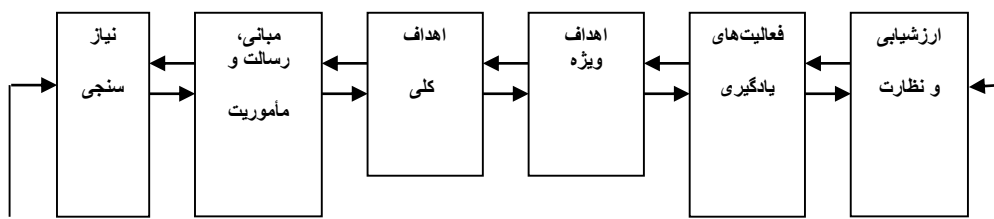
نیازسنجی آموزشی

نیازسنجی آموزشی فرآیندی نظام‌مند برای شناسایی فاصله بین وضع موجود و مطلوب جهت برنامه‌ریزی آموزشی (نظام جامع آموزش نیروهای مسلح، ۱۳۸۸: ۵۲)؛ فرآیند شناسایی دانش، مهارت، فناوری و به‌طورکلی آنچه برای حصول به هدف‌های سازمانی ضروری است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۸: ۲۴).

رویکردها و دیدگاه‌های کلان نیازسنجی آموزشی

در خصوص جایگاه نیازسنجی در برنامه‌ریزی آموزشی اتفاق نظر وجود ندارد. برخی آن را اولین مرحله برنامه‌ریزی می‌دانند و برخی دیگر آن را مؤخر بر مقوله تدوین هدف‌ها در نظر می‌گیرند. به‌طورکلی نقطه نظرات ارائه‌شده در خصوص جایگاه نیازسنجی در فرآیند برنامه‌ریزی را به چند رویکرد زیر می‌توان تقسیم نمود.

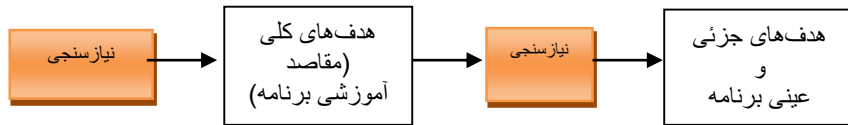
الف- دیدگاه فرا کنشی: این دیدگاه بر این باور است که هدف اصلی نیازسنجی، روشن‌سازی اهداف و مقاصد آموزشی است. به عبارت روشن‌تر اهداف و مقاصد، محصول فرآیند نیازسنجی محسوب می‌گردند و تنها پس از اقدام نیازسنجی، جهت‌گیری‌های برنامه مشخص می‌شود. الگوی زیر نمونه‌ای از این دیدگاه را نشان می‌دهد.

شکل ۱: جایگاه فرا کنشی نیازسنجی از دیدگاه آنرو و آنرو (Unruh & Unruh, 1988: 197)

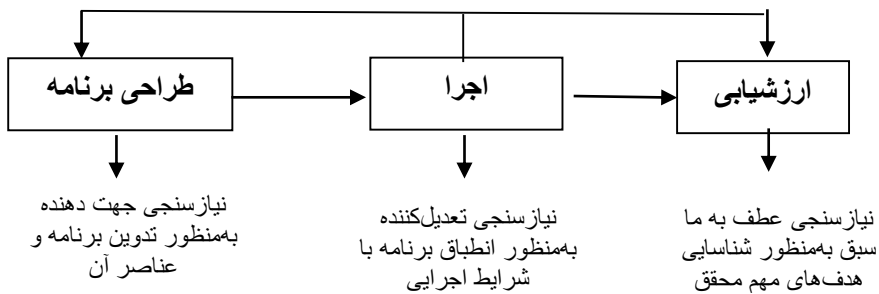
ب- دیدگاه واکنشی: این دیدگاه ضمن آنکه نیازسنجی را در مرحله تدوین برنامه مدنظر قرار می‌دهد، به تقدم فرایند "تعیین مقاصد و اهداف" بر نیازسنجی تأکید می‌ورزد. در این دیدگاه تنها زمانی که اهداف و مقاصد روشن باشند می‌توان در مورد نیازسنجی تصمیم گرفت.

ج- دیدگاه ترکیبی: در این دیدگاه نیازسنجی ماهیتی کنشی و واکنشی دارد که قبل و بعد از تدوین اهداف انجام می‌شود.

شکل ۲: جایگاه نیازسنجی در دیدگاه ترکیبی (فتحی و همکاران، ۱۳۷۸)

د- دیدگاه جامع: فصل مشترک سه دیدگاه قبل این است که تمامی آن‌ها نیازسنجی را فقط در مرحله طراحی برنامه مدنظر قرار داده‌اند. در دیدگاه جامع یا پویا، استدلال اصلی این است که در فرآیند برنامه‌ریزی سه مرحله اصلی، طراحی، اجرا، ارزشیابی، قابل‌شناسایی است و پویایی فرایند برنامه‌ریزی درگرو توجه لازم به سه مؤلفه فوق می‌باشد. به همین ترتیب نیازسنجی در برنامه‌ریزی نیز فرایندی پویا و جامع است و ضرورتاً باید در سه مرحله طراحی، اجرا و ارزشیابی موردتوجه قرار گیرد. در این دیدگاه نیازسنجی در مرحله طراحی برنامه به‌عنوان عنصری جهت دهنده عمل می‌کند به‌نحوی که اول هدف‌ها و مقاصد کلی را شناسایی می‌کند. سپس بر مبنای این هدف‌های کلی، هدف‌های جزئی‌تر از طریق نیازسنجی تصریح می‌گردد. در مرحله اجرا نیازسنجی به‌عنوان عامل تعدیل و انطباق بهینه برنامه با شرایط اجرایی عمل می‌کند؛ و نیازسنجی در مرحله ارزشیابی به دنبال شناسایی نیازهای مهم ولی محقق نشده است تا در مراحل بعدی برنامه موردتوجه قرار گیرد.

شکل ۳ دیدگاه جامع در زمینه جایگاه نیازسنجی (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۸: ۶۰)

الگوهای رایج و علمی نیازسنجی آموزشی

جدول ۱: الگوهای رایج و علمی نیازسنجی آموزشی (حامدی، ظریف منش و باقری هشی، ۱۳۹۹)

مرحل	هدف	الگو
کلاسیک: با بیان کلی از اهداف و یا مقاصد شروع می‌شود و بلافاصله اقدام به طرح و توسعه برنامه‌های آموزش می‌نماید قیاسی: با تعریف و بیان هدف‌های کلی و برون دادها آغاز می‌شود سپس باید به گردآوری اطلاعات درباره وضع موجود پرداخت استقرایی: بررسی‌ها از جزء به کل انجام می‌شود؛ نیازهای آموزشی از بررسی رفتارهای موجود کارکنان از سطوح پایه و عملیاتی آغاز می‌شود	شناخت نیازهای مبتنی بر مأموریت	الگو سه‌گانه کلاسیک قیاسی، استقرایی -
طبق این الگو نخست عوامل بیرونی (تهدیدها و فرصت‌ها) و سپس، عوامل درونی (ضعف‌ها و قوت‌ها) موردبررسی قرار می‌گیرند	شناخت نیازها مبتنی بر وضع موجود	swot
حمایت سازمانی برای فرایند نیازسنجی - تحلیل سازمان تحلیل ملزومات - تحلیل وظیفه، دانش، مهارت و توانایی	شناخت نیازهای آموزشی بر اساس وظایف	الگو تحلیل وظیفه
جمع‌آوری اطلاعات از کارفرمایان، گروه‌بندی نیاز متقاضیان، تشکیل ماتریس: خانه‌ی کیفیت - قسمت‌های اساسی و ماتریس طرح اقدام	طراحی دوره آموزشی	الگو QFD
ایجاد حمایت سازمانی، تحلیل سازمان، تحلیل ملزومات، تحلیل وظیفه، دانش، مهارت و توانایی، تحلیل فردی	شناخت نیازها مبتنی بر وظایف	الگو گلدشتاین
تحلیل الزامات موضوع، تحلیل الزامات عملکرد، تحلیل الزامات آموزشی	نیازهای آموزشی تغییر در سازمان	الگو نیازهای یادگیری

شناخت اهداف ممکن، مرتب نمودن اهداف، تعیین شکاف عملکردی (مورد انتظار و واقعی)، تعیین اولویت اجرا		الگوی کلاین ^۱
تصمیم‌گیری درباره استفاده از داده‌ها برای نیازسنجی - گزینش سطح نیازسنجی (و برنامه‌ریزی) از بین سه سطح خرد، کلان و فراسوی کلان - شناسایی افراد ذی‌ربط در نیازسنجی (و برنامه‌ریزی) - جلب توافق جمعی درباره سطح نیازسنجی (و برنامه‌ریزی) - گردآوری داده‌های مرتبط با نیازهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی - فهرست کردن نیازهای شناسایی شده و مورد تأیید جمع قرار گرفتن آن‌ها	تشخیص نیازها با افزایش میزان کارایی و اثربخشی،	الگوی هرمن

چارچوب نظری

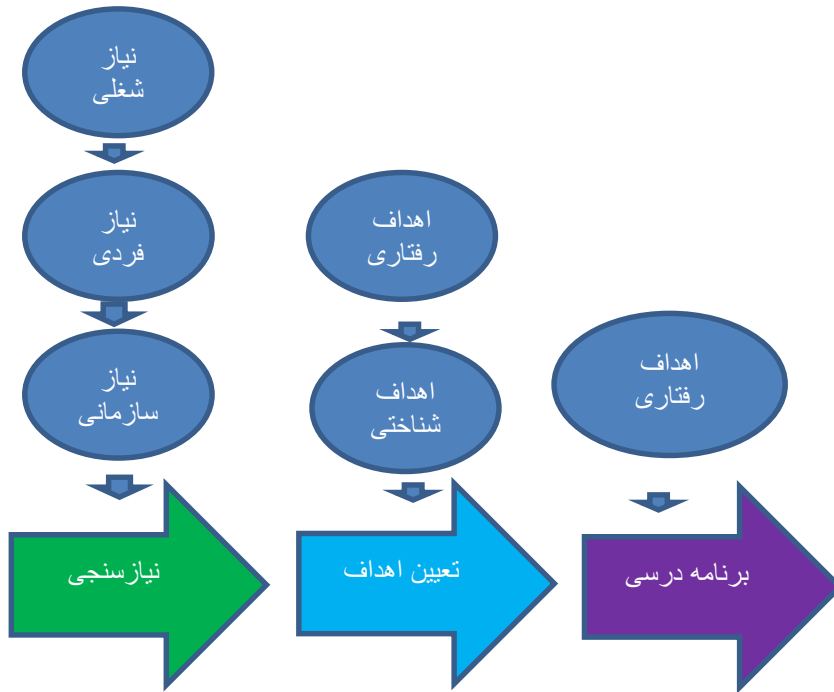
گوانگ چول چنگ (۲۰۰۶) معتقد است عملیات نیازسنجی آموزش متشکل از سه بخش عمده "تعیین نیازها"، "تعیین اهداف" و "تعیین محتوا یا برنامه‌ریزی درسی" به شرح زیر است.

الف- تعیین نیازها: تعیین نیازها در سه حوزه نیازهای شغلی که شاغل برای انجام وظایف باید آموزش‌هایی را طی کند، نیازهای فردی که هر فرد برای تغییرات رفتاری خود باید آموزش ببیند و نیازهای سازمانی که بالاترین و مهم‌ترین بخش نیازهای آموزشی است.

ب- تعیین اهداف آموزشی: پس از تعیین نیازهای آموزشی، اهداف آموزشی و در حقیقت نتایج قابل پیش‌بینی هر رده آموزشی می‌بایست از قبل تعریف شود که این اهداف می‌تواند رفتاری یعنی حوزه عملی و اهداف شناختی یعنی حوزه ادراکی فراگیر تعیین می‌شود.

ج- تعیین محتوا: سومین مرحله از فرایند نیازسنجی، تعیین محتوای درسی است که شامل برنامه درسی و درنهایت به تعریف سرفصل‌های آموزشی می‌پردازد که این محتوا در راستای اهداف و نیاز آموزشی باید باشد (گوانگ چول چنگ، ۲۰۰۶: ۱۱-۱).

^۱ - Klein

شکل ۴: چارچوب نظری تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

الف: یافته‌های تحقیق

از آنجایی که نیازسنجی آموزشی دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و تاکنون نیز مطالعه‌ای در این خصوص انجام نشده است؛ لذا، در این پژوهش از طریق تحلیل مضمون، بر اساس مفاهیم استخراج شده از مصاحبه با صاحب نظران، مفاهیم اصلی و مقولاتی که صاحب نظران برابر مدل مفهومی تحقیق تشریح نموده‌اند، استخراج شده و در جدول ۲ نشان داده شده‌اند.

جدول ۲: مفاهیم و مقوله‌های استخراج‌شده از متن مصاحبه با خبرگان جامعه نمونه

مقوله	مفاهیم استخراج‌شده	کد مصاحبه
نیازسنجی آموزشی	تحلیل مبانی تفکر ادیان الهی و مکاتب فکری جهان - انتقال دانش اندیشه نظامی به صحنه تصمیم در نیروهای مسلح - تبیین نقشه راه نظام آموزشی دانش اندیشه نظامی	۱ م
اهداف آموزشی	دانش بومی در اندیشه نظامی - تولید نظریه نظامی بر اساس مبانی ارزشی اسلامی و ایرانی - تدوین دکترین نظامی بر اساس دانش اندیشه نظامی	
برنامه درسی	ادبیات راهبردی - تفکر انتقادی - تاریخ نظامی - روابط بین‌الملل - فلسفه نظامی - مبانی معماری نیروهای مسلح - اندیشه‌های نظامی ادوار تاریخی - اندیشه‌های نظامی اسلام - اندیشه‌های شرق و غرب	
نیازسنجی آموزشی	تبدیل دانش اندیشه نظامی به‌عنوان بالاترین سطح دانش در تدوین دکترین نظامی	۲ م
اهداف آموزشی	توسعه علوم نظری شامل فلسفه، منطق، تاریخ، روابط بین‌الملل، روانشناسی، جامعه‌شناسی در حوزه نیروهای مسلح	
برنامه درسی	انجام پروژه‌های تحقیقاتی باهدف ترجمه آثار خارجی حوزه اندیشه نظامی - نقد کتب فاخر حوزه اندیشه نظامی مانند هنر جنگ و در باب جنگ و...	
نیازسنجی آموزشی	برآورده شدن نیازهای اساسی جنگ‌های نوپدید در حوزه شناخت مبانی و اصول حاکم بر آن	۳ م
اهداف آموزشی	ایجاد اندیشکده‌های نظامی داخلی - استفاده از تجربیات دفاع مقدس - تولید اندیشه مبتنی بر تهدیدات آینده	
برنامه درسی	مهم‌ترین موضوع محتوای درسی اندیشه نظامی تاریخ نظامی و نظریه‌های نظامی است.	
نیازسنجی آموزشی	تحلیل سیر تحولات نظامی در بستر تاریخ جهان - انتقال دانش اندیشه نظامی به صحنه تصمیم در نیروهای مسلح	۴ م
اهداف آموزشی	تربیت اندیشه پرداز نظامی برای نیروهای مسلح مبتنی بر ارزش‌ها - تحلیل‌گر مسائل نظامی - مهارت حل بحران‌های نظامی - تجزیه و تحلیل امور نظامی - مهارت پژوهش در حوزه اندیشه نظامی	
برنامه درسی	اندیشه‌های نظامی غرب، شرق، اسلام، ادیان، مکاتب، دوره‌های تاریخی، شخصیت‌های تاریخی و سیاسی و نظامی، فلسفه نظامی، حقوق جنگ، جامعه‌شناختی جنگ، روابط سیاست با حوزه دفاع، نظریات نظامی - مبانی نظریه‌پردازی	
نیازسنجی آموزشی	توجه به ارتقاء توانایی و ارتقاء دانش مدیران آینده نیروهای مسلح در حوزه اندیشه نظامی - ارائه نظریه‌های جدید نظامی و خلق پارادایم جدید در حوزه نظامی	۵ م

اهداف آموزشی	تربیت اندیشمندان نظامی - تربیت متفکران نظامی - تربیت مشاوران فرماندهان سطوح راهبردی نیروهای مسلح - تربیت آینده‌پژوهان نیروهای مسلح	
برنامه درسی	تاریخ نظامی ادوار گذشته ایران و جهان - فلسفه نظامی - نظریه‌های قدرت هوایی - نظریه‌های قدرت دریایی - اخلاق نظامی - اندیشه‌های دفاعی اسلام، امام (رحمت‌الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، اندیشه‌های نظامی دفاع مقدس - اندیشه‌های نظامی محور مقاومت	
نیازسنجی آموزشی	بومی‌سازی دانش اندیشه نظامی - تبدیل شدن به مرجع علمی حوزه دانش اندیشه نظامی	۶ م
اهداف آموزشی	مواجهه فعال و پیشدستانه با کلان‌روندهای آینده و مسائل نوپدید حوزه دفاعی	
برنامه درسی	تاریخ نظامی - فلسفه نظامی - نقد و بررسی کتب فاخر حوزه اندیشه‌های نظامی - شناخت اندیشه‌های افراد - اندیشه‌های مکاتب فکری	
نیازسنجی آموزشی	آینده‌نگری در مقابل تهدیدات آینده - شناخت ریشه‌های تهدید	۷ م
اهداف آموزشی	توان نظریه‌پردازی - خلق اندیشه‌های نو - تغییر سبک جنگیدن - نظریه‌پردازی در مقابل تهدیدات نوپدید - تحلیل و تفسیر روندهای کلان	
برنامه درسی	تاریخ نظامی جهان مدنظر باشد البته نه صرفاً قصه‌های تاریخی، تاریخ نظامی ایران، جنگ‌های معاصر، نظریه‌پردازی جنگ، هنر جنگ و اندیشه شرقی و غربی و اسلامی	

ب- روایی و پایایی پرسشنامه

پایایی آن خصیصه یا ویژگی ابزار گردآوری اطلاعات است که در طول زمان ثابت و پایداری خود را حفظ نماید (خلیلی شورینی، ۱۳۹۱، ۲۱۴). آلفای کرونباخ شاخص سنتی برای بررسی پایایی یا پایداری درونی^۱ بین متغیرهای مشاهده‌پذیر در مدل اندازه‌گیری است. مقدار پایایی ترکیبی بالاتر از ۰/۷ نشان از پایداری درونی مناسب و کمتر از ۰/۶ عدم وجود پایایی را نشان می‌دهد.

جدول ۳: پایایی پرسشنامه

مؤلفه	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	تفسیر
نیازسنجی	۰/۷۹۱	۰/۷۹۱	مناسب بودن معیار
اهداف آموزشی	۰/۹۵۴	۰/۹۷۴	مناسب بودن معیار
برنامه درسی	۰/۹۸۹	۰/۹۸۹	مناسب بودن معیار

^۱ Internal Consistency

روایی پرسشنامه آن خصیصه و یا ویژگی ابزار گردآوری اطلاعات است که مقولاتی را تعیین کند که برای آن‌ها در نظر گرفته شده است (خلیلی شورینی، ۱۳۹۱: ۲۱۳). جهت محاسبه روایی از شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) استفاده می‌شود این گویه‌ها توسط لاوشه طراحی شده است. جهت محاسبه این گویه‌ها از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون موردنظر استفاده می‌شود و با توضیح اهداف آزمون برای آن‌ها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آن‌ها، از آن‌ها خواسته می‌شود تا هریک از سؤالات را بر اساس طیف دویخشی لیکرت «گویه‌ها مربوط است»، «گویه‌ها مربوط نیست» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس فرمول زیر، نسبت روایی محتوایی محاسبه می‌شود: با توجه به اینکه تعداد خبرگان و صاحب‌نظران برای این ارزیابی ۱۲ نفر بودند لذا مقدار قابل قبول ضریب بالاتر از بوده و برابر محاسبات انجام شده، کلیه گویه‌های پرسشنامه دارای ضرایب بالاتر از ۰/۵۹ بوده و مورد تأیید خبرگان و صاحب‌نظران اطلاعاتی قرار گرفت که بیانگر روایی مناسب و بالای پرسشنامه تنظیمی بوده است.

حال بر اساس پرسشنامه زیر به سنجش CVR آن‌ها پرداخته می‌شود پرسشنامه‌ها بین ۱۲ نفر از خبرگان آشنا به روش پژوهش تکثیر گردید تا سودمند بودن سؤالات هر گویه را مورد ارزیابی قرار دهند. لازم است به ذکر است میزان قابل قبول CVR بر اساس تعداد خبرگان به شرح ذیل است.

جدول ۴: روایی پرسشنامه

نتیجه	CVR	سودمند		نتیجه	CVI	4	3	2	1	عناصر درون‌داد نظام آموزشی گرایش اندیشه نظامی
		است	نیست			کاملاً واضح	واضح است	نسبتاً واضح	واضح نیست	
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نیاز به تبیین ابعاد دانش اندیشه نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نیاز به بهره‌گیری از دانش اندیشه نظامی در تصمیم‌گیری‌های سطوح راهبردی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نیاز به بومی‌سازی دانش اندیشه نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نیاز به بهره‌گیری از تجربیات تاریخ نظامی جهان
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱۱	۱	نیاز به هماهنگی و ارتباط دانش نظامی با دانش سیاسی روز
تأیید	۰,۶۶	۲	۱۰	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱	۱	نیاز به درک فلسفی چالش‌های دفاعی و امنیتی

نتیجه	CVR	سودمند		نتیجه	CVI	4	3	2	1	عناصر درون‌داد نظام آموزشی گرایش اندیشه نظامی
		است	نیست			کاملاً واضح کاملاً ساده کاملاً مربوط	واضح است ساده است مربوط است	نسبتاً واضح نسبتاً ساده نسبتاً مربوط	واضح نیست ساده نیست مربوط نیست	
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نیاز به فهم عمیق ریشه‌ای تهدیدات دفاعی و امنیتی
تأیید	۰,۶۶	۲	۱۲	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱	۱	نیاز به شناخت ماهیت و چپستی مفاهیم نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تولید ادبیات دانش اندیشه نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	بومی‌سازی نظریه‌های نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نقد نظریه‌های برجسته نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تبیین اندیشه‌های امام و رهبری
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۶۶	۶	۲	۳	۱	تبیین مبانی اخلاق نظامی
تأیید	۰,۶۶	۲	۱۰	تأیید	۰,۵۸	۶	۱	۳	۲	تبیین مبانی جامعه‌شناختی نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تبیین مبانی اندیشه نظامی ادیان الهی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تبیین مبانی اندیشه نظامی مکاتب بشری
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تطبیق دانش اندیشه نظامی با فقه
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	تاریخ جنگ‌های مهم جهان
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	سیر تحولات نظامی جهان
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نظریه پردازان نظامی غربی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	نظریه پردازان نظامی شرقی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	مبانی اندیشه نظامی یهود
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	مبانی اندیشه نظامی مسیحیت
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	مبانی اندیشه نظامی اسلام
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	سیر اندیشه‌های نظامی ایران
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱	۱	نقد کتاب هنر جنگ سن تزو
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱	۱	نقد کتاب در باب جنگ کلازوتیس
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۸۳	۸	۲	۱	۱	فلسفه نظامی
تأیید	۰,۶۶	۲	۱۰	تأیید	۰,۵۸	۶	۱	۳	۲	حقوق جنگ و جرائم جنگی
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۷۵	۷	۲	۲	۱	مبانی اخلاق نظامی
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۰	۲	۰	۰	جامعه‌شناختی جنگ
تأیید	۰,۸۳	۱	۱۱	تأیید	۰,۹۱	۱۰	۱	۱	۰	مکاتب فکری بشری (مارکسیست، لیبرالیسم و...)
تأیید	۰,۶۶	۲	۱۰	تأیید	۰,۵۸	۴	۳	۴	۱	نظریات روابط بین‌الملل
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	اندیشه‌های نظامی امام و رهبری
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	اندیشه‌های نظامی بر اساس آیات قرآن
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	اندیشه‌های نظامی در نهج البلاغه

تفصیلات آموزشی

برنامه درسی

نتیجه	CVR	سودمند		نتیجه	CVI	4	3	2	1	عناصر درون‌داد نظام آموزشی گرایش اندیشه نظامی
		است	نیست			کاملاً واضح	واضح است	نسبتاً واضح	واضح نیست	
						کاملاً واضح	واضح است	نسبتاً واضح <td>واضح نیست</td> <td></td>	واضح نیست	
						کاملاً ساده	ساده است	نسبتاً ساده	ساده نیست	
						کاملاً مربوط	مربوط است	نسبتاً مربوط	مربوط نیست	
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	اندیشه‌های نظامی دفاع مقدس
تأیید	۰,۱۰۰	۰	۱۲	تأیید	۰,۱۰۰	۱۲	۰	۰	۰	اندیشه‌های نظامی محور مقاومت

تجزیه و تحلیل یافته‌ها:

در این مرحله بعد از تجزیه و تحلیل مطالعات انجام گرفته در خصوص نیازسنجی آموزشی دوره دکتری گرایش اندیشه نظامی بر اساس الگوی نیازسنجی آموزشی گوانگ چول چنگ (۲۰۰۶) مفاهیم استخراج شده در سه مقوله نیازهای آموزشی، اهداف آموزشی و برنامه درسی به شرح زیر می‌باشد:

الف- شاخص‌های نیازسنجی آموزشی

ب- شاخص‌های اهداف آموزشی

ج- شاخص‌های برنامه درسی

جدول ۵: شاخص‌های نیازسنجی آموزشی

شاخص	سنجه
تحلیل سازمان	راهبردهای نیروهای مسلح در حوزه اندیشه نظامی - مأموریت دانشگاه عالی دفاع ملی در حوزه تربیت اندیشمندان نظامی - نیاز نیروهای مسلح در حوزه شناخت تاریخ نظامی - نیاز نیروهای مسلح در حوزه شناخت مفاهیم فلسفی اندیشه نظامی - نیاز نیروهای مسلح در حوزه شناخت تاریخ تحولات سیاسی - نظامی سایر کشورها - منابع و محیط‌شناسی نیروهای مسلح در حوزه اندیشه نظامی - انتظارات مندرج در اسناد بالادستی در حوزه اندیشه نظامی
تحلیل شغل	کارکرد دانش اندیشه نظامی در نیروهای مسلح بر اساس مأموریت‌های سازمانی - شرح وظایف مشاغل مدیران راهبردی در حوزه مسائل اندیشه نظامی - دانش موردنیاز برای تربیت اندیشمندان نظامی - مهارت‌های موردنیاز برای تربیت اندیشمندان نظامی - رفتار مورد انتظار از اندیشمندان نظامی به منظور انجام وظایف سازمانی و شغلی
فرد	علاقه‌مندی‌های دانشجویان گرایش اندیشه نظامی - سطح استعدادهای دانشجویان گرایش اندیشه نظامی - توانایی‌های دانشجویان
محیط	نقاط ضعف، قوت، تهدیدات و فرصت‌های موجود گرایش اندیشه نظامی - شکاف بین وضع موجود و

وضع مطلوب گرایش اندیشه نظامی	
احصاء نیازهای آموزشی مبتنی بر تحلیل شکاف بین وضع موجود و مطلوب - اولویت‌بندی نیازهای آموزشی سطوح راهبردی - تدوین نیازهای اساسی سطوح راهبردی	نیازها

جدول ۶: شاخص‌های اهداف آموزشی

شاخص	سنجه
اهداف شناختی	خلق دانش، ایجاد بینش و توسعه مهارت‌های مطلوب در حوزه‌ی اندیشه‌ی نظامی (برای کاربست دانش، به‌کارگیری مفاهیم، روش‌ها و نظریه‌ها) - شناخت اندیشه‌ها و سیره نظامی پیامبر، اهل بیت معصومین - شناخت اندیشه و سیره نظامی امامین انقلاب اسلامی و اندیشمندان جهان اسلام - تشخیص و تطبیق مبانی، اصول و عناصر فکری ایجاد اندیشه‌های نظامی (درک اطلاعات، فهم معانی، تفسیر - وقایع، مقایسه، منظم کردن، گروه‌بندی کردن، استنتاج علل پدیده‌ها، پیش‌بینی نتایج و پیامدها) - شناخت ابعاد دانش اندیشه نظامی و به‌کارگیری آن در راستای مأموریت‌های سازمانی - فهم مسائل نظامی روز مبتنی بر دانش اندیشه نظامی - تعمیق ارزش‌های اسلام و انقلاب به‌عنوان اهداف عالی آموزشی دانش اندیشه نظامی - درک و فهم ماهیت و هویت امور نظامی
اهداف عاطفی - احساسی	مرجعیت علمی در جهان در حوزه اندیشه نظامی با توان نظریه‌پردازی - دستیابی به علم نافع و روزآمد - تعمیم، ترکیب و خلق دانش جدید و تبدیل دانش حوزه‌ی اندیشه‌ی نظامی به علم - تعیین مسیر حرکت نظام آموزش عالی مطلوب ن.م. در حوزه‌ی تفکر و اندیشه نظامی - رسیدن به عزت علمی در حوزه دانش اندیشه نظامی - کسب آمادگی به‌منظور تربیت اندیشمندان نظامی وفادار به نظام و ولایت‌فقیه - تربیت نیروی انسانی متعالی در حوزه اندیشه نظامی - تعلیم برای فعال کردن مغز و ساختن ذهن مدیران راهبردی - تربیت مدیران راهبردی با تخصص تفکر نظامی - تعمیق ارزش‌های اسلامی در تفکرات مدیران راهبردی - ایجاد رفتار مطلوب برای انجام وظایف مدیران راهبردی - ارتقاء شایستگی مدیران راهبردی نیروهای مسلح
اهداف حرکتی - عملکردی	دریافت - آمادگی - پاسخ‌هدایت‌شده - رفتار مرکب - اکتشاف، توصیف، تبیین، فهم، ارزشیابی، پیش‌بینی، تغییر و برآورد تأثیر دوره دکتری گرایش اندیشه نظامی - برآورد نیازهای اساسی و جدید مطابق با شرایط و واقعیت‌های ایرانی - اسلامی متناسب با تغییر و تحولات جهانی و منطقه‌ای - بازنگری، اصلاح، بسط و گسترش اهداف آموزشی دوره‌ی دکتری گرایش اندیشه نظامی - تقویت روحیه تحقیق، تعقل، تفکر، بررسی، تعمق، نقد و ابتکار در دانش اندیشه نظامی - تربیت محقق اندیشمند در این رشته تحصیلی و نیز تربیت افراد متخصص و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در این رشته - توسعه و ارتقاء آگاهی‌های جامعه در زمینه مباحث نظامی، فلسفه نظامی، اندیشه نظامی در اسلام - ارتقاء توانمندی افراد برای تحقق اهداف نیروهای مسلح - توانایی مدیران راهبردی برای شناخت و کنترل بر محیط - ارائه آموزش متناسب با جنگ آینده - توانایی تبدیل و تولید ایده و فکر به نظریه مبتنی بر ارزش‌ها - بومی کردن علوم نظامی جدید - تحقق جنبش نرم‌افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی در آن -

ایجاد توانایی برای شناخت عمیق فلسفی از مسائل نظامی - ایجاد توانایی برای شناخت عمیق، داوری و تحلیل از تاریخ رویدادهای نظامی - ایجاد توانایی برای شناخت، داوری و تحلیل تحولات سیاسی - نظامی - ایجاد توانایی برای شناخت عمیق، داوری و تحلیل از نظریه‌های نظامی مبتنی بر ایدئولوژی‌ها، مکاتب، آثار و... - ایجاد توانایی برای شناخت، داوری و تحلیل نظریه‌پردازان نظامی

جدول ۷: شاخص‌های برنامه درسی

شناخت مفاهیم فلسفی فکر، علم و عقل - اصول و مبانی تفکر در جهان علم (سیستمی، نقاد، خلاق، استراتژیک، آزاداندیشی) - اصول و مبانی نظریه‌پردازی و تجزیه و تحلیل نظریه‌های نظامی - معرفت‌شناسی، خداشناسی، انسان‌شناسی، فلسفه اخلاق، فلسفه علم، - فلسفه علوم نظامی از منظر اسلام - فلسفه نظامی در انقلاب اسلامی ایران - رویکردهای - فلسفی و تاریخی به جنگ و اخلاقیات: مکتب رئالیسم - مکتب صلح‌جویی - نظریه جنگ عادلانه.	محتوای دانشی
شناخت اندیشه نظامی در اسلام - شناخت اندیشه‌های نظامی در ایران و جهان - شناخت آثار و اندیشه نظامی امامین انقلاب - شناخت اندیشه نظامی معاصر در جهان اسلام - شناخت اندیشه‌های نظامی در جهان غرب تا عصر حاضر - شناخت جریان‌های فکری ۲۰۰ سال گذشته در ایران	تاریخ و تحولات نظامی
بررسی رابطه تفکر نظامی با سیاست و کاربردهای قدرت نظامی، رابطه بین اخلاق و بعد مادی جنگ، ارتباط بین اهداف و ابزار در مسائل نظامی - آشنایی با نظریه‌های مختلف جنگ (نظریه‌های اخلاقی، اجتماعی، روانشناسی، تکامل فرهنگی، نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه روان‌شناختی) - بررسی و قضاوت مبانی اخلاقی جنگ و مداخلات نظامی - تفکر انتقادی و خلاق در بررسی مشکلات و چالش‌های فلسفی برای رسیدن به راه‌حل‌ها - آشنایی با حقوق شهروندی بین فرهنگی و مسئولیت‌ها و درک تعارض بین منافع ملی و منافع جهانی - رهبری و اداره جنگ: حقوق نظامیان درگیر جنگ - حقوق غیرنظامیان درگیر جنگ - محاصره - تحریم - جنگ‌های رویکردهای فلسفی و تاریخی به جنگ و اخلاقیات: مکتب - رئالیسم - مکتب صلح‌جویی - نظریه جنگ عادلانه، پیشرفته - توجیه روان‌شناختی جنگ - نقش منطق، خصوصیات فردی، احساسات، تعصبات، تصورات و عقاید، سوءبرداشت‌ها - توانایی حل مسائل پیچیده نظامی با رویکرد سیاسی و اجتماعی - درک فرهنگ نظامی و فرهنگی بین‌المللی نظامی - توانایی طی روند از وضعیت راهبردی تا تصمیم‌گیری راهبردی - علت‌یابی، ارتباط متقابل رویدادها و تکامل جنگ، جنبه‌های عملیاتی و لجستیکی تاریخ نظامی و نقش جامعه در جنگ - بررسی سیر تکاملی مفاهیم و دکترین‌های نظامی - توانایی تحلیل علل جنگ در سطوح مختلف فردی، کشوری، بین‌المللی و جهانی	محتوای تفکر و نظریه‌پردازی نظامی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

نظر به بدیع بودن پژوهش، چه از حیث روش و چه از حیث موضوع، مطالعه‌ای به صورت نظری و کاربردی در این زمینه صورت نگرفته است تا نتایج پژوهش حاضر را با آن مقایسه کرد. از این رو، توجه به وضع موجود دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی نیازسنجی آموزشی این دوره حائز اهمیت است تا با نتایج این پژوهش بتوان به اهداف آموزشی و همچنین مأموریت دانشگاه عالی

دفاع ملی دست یافت. مصاحبه‌های صورت گرفته با اساتید اندیشه نظامی و همچنین بررسی‌های پژوهشگر، نشان از وجود کاستی‌هایی در گرایش اندیشه نظامی دارد که تشریح و تبیین آن نیاز به توضیح مقدماتی دارد؛ از جمله اینکه، بحث دانش اندیشه نظامی، آن هم بر اساس مبانی دینی، متأثر از نظریه‌پردازی در کل حوزه علوم نظامی است که برگرفته شده از دانش سایر کشورهاست. لذا با توجه به هدف از برگزاری دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی که تربیت اندیشمند نظامی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی است؛ اما آیا دوره مذکور توانسته اندیشمند نظامی تربیت کند؟ یا فقط برای گذراندن و دریافت ترفیع بوده است؟ که طبق نظر اساتید دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی محتوای درسی موجود این دوره متناسب با نیاز آموزشی نبوده و فراگیرانی که در این دوره تحصیل می‌کنند نمی‌توانند به‌عنوان اندیشمند نظامی دانش‌آموخته شوند.

بنابراین با توجه به نظر جامعه تحقیق و تحلیل‌های صورت گرفته فرآیند نیازسنجی دوره دکترای اندیشه نظامی به شرح زیر مورد تأیید قرار گرفت:

(۱) نیازسنجی آموزشی دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی شامل:

- نیاز به تبیین ابعاد دانش اندیشه نظامی
- نیاز به بهره‌گیری از دانش اندیشه نظامی در تصمیم‌گیری‌های سطوح راهبردی
- نیاز به بومی‌سازی دانش اندیشه نظامی
- نیاز به بهره‌گیری از تجربیات تاریخ نظامی جهان
- نیاز به هماهنگی و ارتباط دانش نظامی با دانش سیاسی روز
- نیاز به درک فلسفی چالش‌های دفاعی و امنیتی
- نیاز به فهم عمیق ریشه‌های تهدیدات و آینده‌نگری تهدیدات
- نیاز به شناخت ماهیت و چیستی مفاهیم نظامی

(۲) اهداف آموزشی دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی شامل:

- تولید ادبیات دانش اندیشه نظامی
- بومی‌سازی نظریه‌های نظامی
- نقد نظریه‌های برجسته نظامی
- تبیین اندیشه‌های امام (رحمت‌الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
- تبیین مبانی اخلاق نظامی
- تبیین مبانی جامعه‌شناختی نظامی
- تبیین مبانی اندیشه نظامی ادیان الهی
- تبیین مبانی اندیشه نظامی مکاتب بشری
- تطبیق دانش اندیشه نظامی با مبانی فقه اسلامی

(۳) برنامه درسی دوره دکترای گرایش اندیشه نظامی شامل:

- تاریخ جنگ‌های مهم جهان
- سیر تحولات نظامی جهان

- نظریه پردازان نظامی غربی
- نظریه پردازان نظامی شرقی
- مبانی اندیشه نظامی یهود
- مبانی اندیشه نظامی مسیحیت
- مبانی اندیشه نظامی اسلام
- سیر اندیشه‌های نظامی ایران
- نقد کتاب هنر جنگ سن تزو
- نقد کتاب در باب جنگ کلازوتیس
- فلسفه نظامی
- حقوق جنگ و جرائم جنگی
- مبانی اخلاق نظامی
- جامعه‌شناختی جنگ
- مکاتب فکری بشری (مارکسیست، لیبرالیسم و...)
- نظریات روابط بین‌الملل
- اندیشه‌های نظامی امام (رحمت‌الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
- اندیشه‌های نظامی بر اساس آیات قرآن کریم

ب- پیشنهادها:

پیشنهاد تحقیقاتی:

با توجه به مطالب فوق، پیشنهاد می‌گردد مدیران و مسئولان آموزش عالی نیروهای مسلح با تمرکز بیشتر بر بعد نیازسنجی آموزشی و برنامه درسی می‌بایست محتوای درسی رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌های نیروهای مسلح را مبتنی بر اهداف و مأموریت‌های ابلاغی موردبازنگری قرار داده و بر اساس نیازهای حوزه دفاعی به تدوین محتوای درسی و برنامه درسی رشته‌ها اهتمام ورزند

پیشنهاد اجرایی:

- ۱- تحقیق حاضر به‌عنوان یک جهت‌نما به دانشگاه‌های نیروهای مسلح ارائه شود تا با جهت‌گیری مناسب نیازسنجی آموزشی انجام شود.
- ۲- معاونت تربیت و آموزش ستاد کل نیروهای مسلح در قالب یک گروه متخصص به‌منظور اجرایی شدن یافته‌های این تحقیق اقدام نموده و نکات لازم برای بازنگری در محتوای درسی رشته‌های تحصیلی دانشگاهی را از طریق بازخوردگیری دانشگاه‌های نیروهای مسلح دریافت نماید.

فهرست منابع

الف - منابع فارسی:

- آقامحمدی، داوود و فیروزآبادی، سیدحسن (۱۳۸۸)، "راهبرد تربیتی آموزشی دانشگاه‌های افسری"، فصلنامه مطالعات دفاعی، شماره ۳۸
- ابطحی، سید حسین و جعفری نیا، شمس‌اله (۱۳۸۸)، "طراحی الگوی سنجش اثربخشی سیستم آموزش"، نشریه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، شماره ۴
- جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۰)، "مبانی و تاریخ اندیشه نظامی"، انتشارات دوره عالی جنگ دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)
- حامدی، علیرضا؛ ظریف منش، حسین و باقری هشی، مهدی (۱۳۹۹)، "ابعاد و مؤلفه‌های نظام آموزشی نیروهای مسلح"، فصلنامه مطالعات استراتژیک، شماره ۴۵
- خلیلی شورینی، سیاوش (۱۳۸۶)، "روش‌های تحقیق در علوم انسانی"، نشر یادواره کتاب
- رام، سمیه؛ مهرمندی، محمود؛ صادق‌زاده قمصری، علیرضا و طلائی، ابراهیم (۱۳۹۷)، "منطق و محتوای برنامه درسی آموزش ارزش خویش‌بانی"، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۱۳۳
- سوزنجی، ابراهیم (۱۳۸۸)، "تحلیل سیاست‌های علم و فناوری"، فصلنامه فناوری علم، شماره ۲
- شیخ، علیرضا (۱۳۹۶)، "بازطراحی نظام آموزشی دانشکده دفاع ملی دانشگاه عالی دفاع ملی"
- صادق‌زاده، علیرضا و احمدی‌فر، مهرداد (۱۳۸۷)، "آسیب‌شناسی مدیریت نظام آموزشی کشور و تأثیر آن بر وضعیت موجود نظام آموزشی"، نشریه فرهنگ و هنر مهندسی فرهنگی، فروردین و اردیبهشت، شماره ۱۵
- فردانش، هاشم؛ فیضی، آوات و محبوبی، طاهر (۱۳۹۱)، "اثربخشی رعایت اصول طراحی آموزشی بر یادگیری و یادداری در محیط‌های یادگیری چندرسانه‌ای"، مجله مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، شماره ۸
- عباس زادگان، عباس (۱۳۷۹)، "مکاتب و مبانی مدیریت راهبردی"، نشر چاپخانه، چاپ سوم
- عسگری، محمود (۱۳۸۹)، "چارچوب نظری اندیشه نظامی"، نشریه اطلاعات راهبردی، دوره ۸، شماره ۸۹
- فتحی و اجارگاه، کورش؛ خراسانی، اباصلت و دوستی، هومن (۱۳۹۱)، "نیازسنجی و تحلیل شکاف آموزشی کارکنان یک شرکت بیمه و تدوین نیازهای آموزشی آنها بر اساس مدل استاندارد مهارت"، پژوهشنامه بیمه، شماره ۱۰۸

- فتحی واجارگاه، کورش؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ فرج الهی، مهران و خشنودی فر، مهرنوش (۱۳۹۲)، "بین-المللی سازی برنامه درسی در نظام آموزش عالی ایران: چالش ها و راهبردها"، مجله علوم تربیتی، شماره ۹۶
- فتحی واجارگاه، کورش و شفیعی، ناهید (۱۳۸۶)، "ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی - مورد برنامه درسی آموزش بزرگسالان"، مجله مطالعات برنامه درسی، شماره ۵
- گال، مردیت؛ والتر، بورگ و جويس، گال (۱۳۸۲)، "روش تحقیق کیفی"، ترجمه احمدرضا نصر، تهران، دانشگاه شهید بهشتی
- معاونت تربیت و آموزش معاونت ارکان و امور مشترک نیروهای مسلح ستاد کل نیروهای مسلح (۱۳۹۲)، "کلیات نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح ج.ا.ایران (طرح راهبردی رشد)"، تهران
- معین‌الدینی، محمود (۱۳۹۴)، "طراحی نظام آموزشی دانشکده مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی"
- نوروزی، داریوش؛ علی‌آبادی، خدیجه و باقری، خسرو (۱۳۹۰)، "اعتبار یابی الگوی طراحی آموزش"، فصلنامه روان‌سنجی تربیتی، شماره ۴۰
- مختاری رمزی، معصومه؛ کشاورز، سوسن؛ صالحی، اکبر؛ صادق‌زاده قمصری، علیرضا (۱۳۹۷)، "اهداف تربیت زیباشناسانه در نظام تربیت رسمی و عمومی، واکاوی دیدگاه علامه طباطبایی در المیزان"، مجله اسلام و پژوهش‌های تربیتی، شماره ۲۰

ب- منابع انگلیسی:

- Gwang, C, C. (2006). "National Education sector Development Plan: a result-based planning handbook" the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Section for Education Support Strategies Division for Education Strategies and Capacity Building UNESCO
- Gwang, C, C. (2006). "Strategic Planing in Education: some Concepts and Steps" Division of Educational Policies and Strategies, UNESCO
- Unruh & Unruh. (1988) inertial interpretation of the Unruh effect. H. Kolbenstvedt · interpretation of the Unruh effect. H. Kolbenstvedt · Phys. Rev. D 38, 1118 – Published 15 August 1988
- James, M. Harvard way. (2008). "Strategic leader development for a 21st century army". School of advanced military studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas
- Marginson, S. (2018). Higher education, economic inequality and social mobility: Implications for emerging East Asia. International Journal of Educational Development, 63, 4-11

